

**AYOLLAR MILLIY KIYIMLARI XALQ SAN'ATINI NAMOYON
QILISH SHAKLI**

Farg'ona viloyati Uchko'prik tumani 1-politexnikumi

Ayollar kiyimini tikish fani o'qituvchisi

TO'YCHIYEVA MAVLUDAXON

Annotatsiya: Maqolada Markaziy Osiyo xalqlarining bebaho madaniy boyliklari va an'analari taqdim etilgan bu ularning an'anaviy ayollar kiyimlarida aks etadi. Tojiklarning ayollar kiyimlari birlashtirilgan shakllar va tipik xususiyatlar: kesish, bezak texnikasi, kiyinish usuli, uning o'ziga xosligini boshidanoq aniqlaydi xx asr Tojik ayollarining an'anaviy kiyimlari asosan tunik ko'ylakdan iborat bo'lgan rang, naqsh texnikasi, material, shakl va siluetni birlashtirgan keng shimlar.

Kalit so'zlar: kiyim-kechak, qo'lda kashta tikish, san'at, madaniyat, an'analar.

XXI asr boshlarida butun dunyoni qamrab olgan globallashuv jarayonlari bilan bir qatorda madaniyat, sobiq SSSRning milliy respublikalarida, xususan, Tojikistonda o'sishi munosabati bilan milliy o'z-o'zini anglash qiziqish va e'tiborning ortishidan dalolat beradi xalq amaliy san'ati asarlari, uning boy an'analariga. O'ziga xos madaniyatning o'ziga xosligi

tojik xalqining xalq tomonidan yaratilgan san'at asarlarida o'z aksini topgan xalq moddiy va ma'naviy madaniyatining ko'p qirralari haqida ma'lumotlar boyligi. Biri Xalqning bebaho madaniy merosi an'analarini aks ettiruvchi an'anaviy liboslaridir odamlar, ularning dunyoqarashi va dunyoni idrok etishi tarixiy taraqqiyotning barcha bosqichlarida ularni chambarchas bog'laydi nafaqat o'tmish, balki hozirgi va kelajak bilan ham. Xalq kostyumi an'anaviylikning muhim qismi sifatida badiiy madaniyat bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ular nafaqat qiziqish uyg'otadi etnograflar, tarixchilar va san'atshunoslar. Ko'pgina etakchi moda dizaynerlari o'z ijodlarida undan foydalanadilar xalq kostyumining elementlari va hatto uning asosida butun kolleksiyalarni yaratish. Odamlar haqida gapirganda

kostyum, biz ayol kostyumiga murojaat qilamiz. Qadim zamonlarda shakllangan va moslashtirilgan tabiiy iqlim sharoiti va inson turmush tarziga mos keladi. Qanday mahorat ko'p asrlik an'analarni saqlab qolgan ayollar yigirish, to'qish, tikish va kashta tikish bilan barchani hayratda qoldirdi. xalq kiyimi bilan aloqada bo'ldi. Ammo bu "kiyimlar" oddiy odamlarning qo'li bilan qilingan, o'z-o'zidan bexabar, jahon badiiy madaniyati durdonalarini yaratgan savodsiz ayollar.

Uning badiiy tabiatining kelib chiqishini bilish yosh avlodga tanishish imkoniyatini beradi an'anaviy xalq madaniyati, unda dunyoni ma'lum bir idrok etishni tarbiyalash, rivojlantirish imkonini beradi shaxsning ijodiy fazilatlari, xalqning ma'naviy qadriyatlarini meros qilib olishga tayyorligini ta'minlash san'at. Tojik ayollar kiyimlari, xuddi erkaklar kiyimi kabi, birlashtirilgan shakllar va tipik xususiyatlar: kesilgan, bezak texnikasi va uni kiyish usuli 20-asr boshlarigacha uning o'ziga xosligini belgilab berdi. An'anaviy

Tojik ayollarining kiyimlari asosan tunik ko'ylak va keng shimlardan iborat bo'lgan[4].

Shahar ayollari va pasttekislik tojiklari ochiq xalat va mahalliy poyabzal kiyishgan. Agar e'tibor bersangiz kostyumning shakli va kesimi, siluet chiziqlari, konstruktiv chiziqlar kabi xalq kiyimining xususiyatlari; nafaqat ratsionallik, balki go'zallik, ya'ni bezak nuqtai nazaridan ham qiziqarli xalq ayollar kiyimlari - rang, naqsh texnikasi, materialni his qilish va hokazolar mazmunini tashkil qiladi "xalq motivlari" tushunchasi. Umuman olganda, tojik ayollar kiyimlari qadim zamonlardan beri shakl va muvozanatning soddaligini saqlab kelgan. tafsilotlar. Kundalik hayot va iqlimga muvaffaqiyatli topilgan va moslashtirilgan kesma asrlar davomida o'zgarmadi. T.Armand "Matolarning bezaklari" kitobida u shunday yozadi: ".. agar hamma narsa yo'qolib, faqat ayollar kiyimi qolsa, unda 4 "CHRONOS": Ko'p tarmoqli fanlar 6-jild №6(56), 2021 "O'tgan davrlarning estetik madaniyatini ma'lum darajada tiklash mumkin edi" [1].

19-asr - 20-asr boshlaridagi tojik ayollar kostyumi ko'plab arxaik xususiyatlarni saqlab qoldi. Ayollar

Kiyimlar juda ko'p bezatilgan edi. Naqshning o'ziga xosligi naqshlarning turli xil variantlarida o'z aksini topdi stilize qilingan shakllar [7]. O'simlik bezaklaridan tashqari, stilize qilingan tasvirlar ham topilgan. hayvonlar va uy-ro'zg'or buyumlari. Ammo shunga qaramay, eng sevimli naqshlar gullar - atirgullar, lolalar edi kompozitsiyani yaratish uchun boshlang'ich nuqta bo'lib xizmat qilgan doira yoki romb bilan o'ralgan; mahsulotning butun yuzasida joylashgan. Ayollar kostyumining eng oqlangan qismlaridan biri tunika shaklidagi ko'ylak bor edi. Yenglari, yoqasi va ustki qismi ayniqsa boy bezatilgan. oldingi lager. Ko'pincha naqshlar elkalarida joylashgan edi. (Darvaz, Ko'lob) [6].

Ular ko'pincha bu erda ishlatilgan geometrik va o'simlik uslubidagi tabiatning bezaklari. An'ananing chuqurligi, to'liqligi bezakli kashtado'zlik kompozitsiyalari tojik ayollari milliy kiyimlariga xos xususiyatdir. Bizning vaqt, tojik dekorativ amaliy san'atiga bo'lgan qiziqishning qayta tiklanishi munosabati bilan rang-barang

Milliy ayollar liboslari yana modaga aylandi. Kichkina o'zgarishlar bilan

Respublikada zamonaviy turmush tarzi 18-asrda rivojlangan an'anaviy ayollar kiyimidir XIX asrlar [8]. Kiyimning o'rnatilgan an'analari va elementlari bugungi kungacha o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Milliy libos va uni bezatishning o'ziga xos usullarini zamonaviy kiyimlarda kuzatish mumkin, 21-asr madaniyatiga kirish.

Zamonaviy tojik kiyimlari juda xilma-xildir. Shahar va qisman qishloq yoshlari, ayniqsa, ziyolilar, bugungi kunda Evropa kiyimlarini kiyadi, lekin ko'pincha

milliy kiyimning ayrim elementlari kiritiladi. San'atning hozirgi holatini uslubda o'rganish uchun va milliy liboslar shakli, biz ayollar o'rtasida sotsialistik so'rov o'tkazishni o'z oldimizga maqsad qilib qo'yganmiz tojik. Anketa savollari respondentlarning munosabati kabi sohalarni aks ettirdi milliy matolar, asosan qip-qizil rangli matolardan tikilgan kiyimlarda, zamonaviy matolarning silueti, dekorasi va shakli ayollar kiyimlari [8]. Bular umumiy tarzda berilgan savollar edi. Anketa so'rovi natijalari aholining turli qatlamlari vakillari o'rtasida milliy matolarga bo'lgan qiziqishning kuchayganligini aniqladi va babr matolaridan tikilgan kiyimlarga talab ortdi. Xalq an'analarga asoslangan stilize liboslar kostyumlarni zamonaviy hayotda

topish mumkin. Siz uni bayramlarda, marosimlarda va hokazolarda tez-tez ko'rasiz. milliy madaniyat yoki xalq tarixi bilan bog'liq bayramlar yoki tadbirlar.

Etnik an'ana pasttekislik va tog'li tojik ayollarining kiyimlarida hamon yaqqol namoyon bo'ladi. Naqshli liboslar

Bunga janubiy mintaqadagi (Chakan), ayniqsa Darvaz va Ko'lobdagi tojik ayollari bunga yaqqol misol bo'la oladi xalq bezak san'ati [10]. Zamonaviy ayollar kiyimlari ansamblida ular ham egallashadi

Taniqli joylashuvi va chiroyli ishlangan namunalari nafaqat mahalliy aholi orasida katta talabga ega aholi, balki mamlakat tashqarisida ham. Qizlar va yosh ayollar asosan kurta libosini kiyishadi

Markaziy Osiyoda keng tarqalgan koket. Kashta tikish (hozirgi kunda keng tarqalgan kompyuter kashtachiligi keng tarqaldi) milliy bezakning asosiy qismidir kiyimlar. Har bir ayol o'z garderobiga chiroyli naqshli milliy liboslar qo'shishni xohlaydi.

Ehtimol, shuning uchun so'nggi yillarda faol foydalanish mavjuddekorativ amaliy san'atning keng tarqalgan turi bo'lgan kashtachilik. Bezatilgandan so'ng u boyitiladi, o'zgartiriladi, estetik didga mos keladi va amaliy maqsadga muvofiqligi. Turli xil kashta tikish texnikasi timsoliga hissa qo'shdi hunarmandning boy badiiy va obrazli tafakkurining bezaklari - ijro mahorati, nozik ta'm va dekor va rang o'rtasidagi ajoyib bog'liqlik, matoning tuzilishi va kesimi [2]. Shakl va rasm igna bilan qo'lda yoki turli matolarga kashta tikish mashinasi yordamida amalga oshiriladi rangli yoki rangsiz iplar bilan turli xil tuzilmalar, turli xil texnikalarda. Qadimgi kunlarda u keng qo'llanilgan "siyahduzi" (qora rangda tikish) yoki "chappaduzi" (chapdan, ichkaridan tikish), "gulduzi" (kashta tikish) naqshlar), "puxtaduzi" (xochli tikuv), "piltaduzi" va boshqalar.

Kiyimlarni bezashning ajoyib usullaridan biri oltin kashtado'zlik texnikasi edi, unday emas hozirgi bosqichda ham mashhurligini yo'qotdi [5]. Kashtado'zlik bezak uchun ham qo'llaniladi. ayollar kiyimining individual detallari; U ayollar bosh kiyimlarini, to'y pardalarini va bezaklarini bezatadi sharflar, kamarlar va boshqa marosim buyumlari. An'anaga ko'ra, birinchi navbatda quyidagilar bezatilgan

ADABIYOTLAR ROYXATI :

1. Armand T. Gazlamalarning bezaklari. - M.: 1937 yil.
2. Maitdinova G. Totoriston matolari // O'rta Osiyoning ilk o'rta asr matolari – Dushanbe: Donish,. 1996 yil.
3. Ro'ziev M. Tojiklarning dekorativ-amaliy san'ati. - Dushanbe, 2003 yil.
4. Hakimov N., Hakimova N. Xo'jandning milliy liboslari va zargarlik buyumlari (19 – 20-asrlar). - Xo'jand, 2004 yil.
5. Shirokova Z.A. Tog'li Tojikiston ayollarining an'anaviy va zamonaviy liboslari - Dushanbe. Donish, 1976 yil.
6. Belinskaya N.A. Tog'li Tojikiston bezak san'ati. (To'qimachilik - Dushanbe, 1965).
7. Tursunov N.O. Shimoliy Tojikistondagi shahar hunarmandchiligi tarixidan (to'quvchilik hunarmandchiligi 19-asr oxiri — 20-asr boshlarida Xo'jand va uning chekka hududlari). – Dushanbe: Donish, 1979.
8. Tursunov N.O. 18-asr - 20-asr boshlarida Shimoliy Tojikistonning shahar va qishloq aholi punktlarining rivojlanishi XX asr – Dushanbe: Irfon, 1991.
9. Chabrov G.N. Turkiston viloyatidagi ko'rgazma ishi (1869-1916) // Tarix muzeyi asarlari. O'zbekiston SSR 3-son. – Toshkent, 1956 yil.
10. Mirboboev A.K. Tarixiy meros